SOURIA
QUOTIDIEN ARMÉNIEN
B. P. 487 — TEL. 13990
ALEP-SYRIE

ԱՐՏՕՆԱՏԷՐ
ԵՒ
ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒ ՏՆՕՐԷՆ
Յ. ՅԱԶՃԵԱՆ

ՍՈՒՐԻԱ
ՕՐԱԹԵՐԹ

سوريا
جريدة يومية سياسية حرة
صاحب الامتياز ورئيس التحرير المسؤول
انيس يازجيان
حلب : صندوق البريد ٤٨٧ الهاتف ١٣٩٩٠

ԱՅՍ ԿՏՐՈՆԸ ՊԱՀԵՑԷ՛Ք

«Սուրիա»ի Սեպտեմբերի վիճակահանութիւնը

026428

Ճանչցուած ապրանքի JUNGHANS տնական անդամի գեղեցիկ ժամացոյց մը, նուիրուած ՃԼՈՒԹԻ ՖԻՆՆԿԵԱՆ վաճառատան կողմէ, Ֆարուք պողոտայ։

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 82 (2514) — ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ 21 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ, 1953 — ՀԵՌ. ԹԻՒ 13990 — ԳԻՆ՝ 15 Ս. Գ.

ՄՈՒՍԱ ԼԵՐԱՆ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԷՆ

Զանազան դրուագներ

1915 Յուլիս 29ին Ճէպէլ Մուսայի վեց գիւղերուն մեծամեծները ժողով մը կը գումարեն Եօղուն Օլուք գիւղին մէջ, ու կ'որոշեն Մուսա լեռ բարձրանալ եւ կռուիլ Թուրքերուն դէմ։

Յուլիս 30ին Անտիոքի գայմագամը գաղթականութեան հրամանագիրը կը ղրկէ բոլոր գիւղերուն։ Ասոր վրայ ժողովուրդը կը սկսի Մուսա լեռ բարձրանալ։

Օգոստոս 3ին ինքնապաշտպանութեան Գըզըլ Ճայի, Գուզըլըզաղի, Տամլաճագի եւ Գափլան Տուզաղի կոմիտէները կը կազմուին։

Օգոստոս 7-ին տեղի ունեցաւ Եօլ Ագզի ճակատամարտը։ 200 Թուրք զինուորներու մասնակցութեամբ։ Թըշնամին 6 մեռեալ տալով կը նահանջէ։

Օգոստոս 10ին տեղի ունեցաւ «Սեմարին Գերայնի» ճակատամարտը, 2000 է աւելի Թուրք զինուորներու մասնակցութեամբ։ Թուրքերը կը գործածեն երկու «Գաթըր Թօփը» կոչուած թնդանօթներ։

Այս ճակատամարտին Ճէպէլ Մուսացիները կ'ունենան երեք վիրաւոր եւ երկու մեռեալ։ Թուրքերը կ'ունենան նուազագոյն 100 մեռեալ։ Գիշերուան մօտ թշնամին անկարգ կը նահանջէ։

Օգոստոս 11ին ինքնապաշտպանութեան չորս կոմիտէները կը կազմեն կեդրոնական վարչութիւն մը՝ վերապատուելի Տիգրան Անդրէասեանի ատենապետութեամբ։

Օգոստոս 19ին Թուրքերը չորս տարբեր տեղերէ կը յարձակին։

Թրքական բանակը կը բաղկանար 3000 կանոնաւոր բանակներէ եւ 4000 «պաշը-պօզուք»ներէ։ Ամենաբուռն կռիւները կը մղուին Սոլ-Աղըզի կողմը։ Այս յարձակումին 11 Ճէպէլ Մուսացիներ կը նահատակուին։ Նահատակ Վանէս Գիւճէնեան («Ճէնտըլը»), անօրինակ հերոսութիւններ կ'իրագործէ, հերոսաբար կը կռուի ու կը նահատակուի նաեւ Ճապէտ Ալէքսեան եւ Սարգիս Շանթեան։ Կռիւները կը տեւեն երկուքուկէս օր։

Յաջորդ օրը Ճէպէլ-Մուսացիները կ'ունենան երեք նոր մեռեալ եւ չորս վիրաւոր։ Թշնամին պատերազմի դաշտ կը լքէ 7 մաուզեր 3000 փամփուշտով եւ թնդանօթ մը։ Իսկ կորուստները կը գնահատուին 190 վիրաւոր եւ 1020 կորսուած եւ մեռեալ։

Դուրսէն օգնութիւն ստանալու յոյսով, քանիցս ձեռնարկներ կ'ըլլան՝ արտասահման տեղեկացնելու սահմռկած կացութեան մասին։ Դիւական որեւէ աղբիւրէ ձեռք կարելի չըլլար ձգել։ Միւս կողմէ ժողովուրդի պաշարները տակաւ կը սպառին եւ յուսահատութիւնը ծայր կու տայ։ Սեպտեմբեր 5ին, շոգենաւ մը կ'երեւայ ծովուն բացերը, որ քիչ յետոյ Տամլաճագի դէմ կը խարսխէ։ Ժամ մը հեռուէն ծովուն բացերը, նաւը տեսնելով լերան գագաթը պարզուած դրօշակը, եկած էր տեսնելու թէ, ինչ կ'անցնի կը դառնայ։ Ճէպէլ Մուսայի պատանիները նաւ կ'երթան եւ կը յայտնեն իրենց վիճակը։ Նաւը ծովակալ Տարթիժի հրամանատարութեան տակ՝ ֆրանսական յածանաւ մըն էր։ Նաւապետը հո՛ն եկած տեղը կը հեռացնէ, եւ կը խոստանայ մինչեւ 8 օր տեղեկացնել թէ ինչ ձեւով պիտի օգնէ իրենց։ Յածանաւը Ճէպէլ Մուսայի պատանիներուն թելադրանքով, կը ռմբակոծէ շրջակայ թրք. կեդրոնատեղիները։

Սեպտեմբեր 7ին, Թուրքերը խորհելով թէ երբ խնդիրը այս հանգամանքը ստացաւ, որ կրնար վերջանալ այդ եզերքներուն վրայ, ֆրանսական ցամաքահանումով, կը վճռեն ամէն գնով խեղդել ըմբոստութիւնը։ Արեւմտաքէն եւ անոնք Շէյխ Եօրտըլի կողմէն յարձակում կ'անցնին, սակայն երկուքնալ [illegible] կը ստիպուին փախուստ դիմել։

Սեպտ. 12ին Ֆրանսական մարտանաւերը բուռն կռուով կը ռմբակոծեն՝ Թրքական մարտանաւերը բուռն կրակով կը ռմբակոծեն Թրքական շրջակայ կեդրոնները, ամէն կողմ խուճապ սերմանելով։

Սեպտ. 14ին Ծովակալ Տարթիժ կ'որոշէ Ճէպէլ-Մուսացիները փոխադրել Փորթ Սաիտ։ Երկու օրուան մէջ ժողովուրդը ծովեզերք կ'իջնէ։ Ապա անհուն ոգեւորութեան մէջ անոնք կը մտնեն նաւերը եւ անմիջապէս ճամբայ կ'ելլեն դէպի Փորթ-Սաիտ։

Փոխադրական այս աշխատանքը տանող նաւերն էին Կիշէն, Ջէօքէս, Տէսթրէ, Ամիրալ-Կարնէ եւ Ֆօտը։

Հայ ժողովուրդի հերոսական այս բեկորի ազատագր-

(Շարունակը կարդալ Դ. էջ)

ՖԱԹԻՄԻ ԴԱՄԱՍԿՈ՞Ս ՀԱՍԱՒ

ՄԵԾ ՑՈՅՑԵՐ ԹԵՀՐԱՆԻ ՄԶԿԻԹՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԸ «ԿԵՑՑԷ ՄՈՒՍԱՏՏԷՔԸ» ԿԸ ՊՈՌԱՅ

ԹԵՀՐԱՆ (Ե. Փ.). — Ղաշղայ ցեղախումբի պետին տուած ազդարարագիրը մեծ մտահոգութիւն կը պատճառէ պետական եւ անգլօ-ամերիկ. քաղաքական շրջանակներուն մօտ։ Ինչպէս ծանօթ է Ղաշղայ ցեղախումբի պետը, Նասէր Խան, անձամբ Շահին ներկայացուցիչին յանձնած էր ազդարարագիր մը ուր կը պահանջէ Տոքթ. Մուսատտէքի ազատ արձակումը, նոր ընտրութիւններու ձեռնարկումը, Մուսատտէքի քաղաքականութեան շարունակումը, իշխանուհի Աշրաֆի հեռացումը եւ Շահին իրաւասութիւններուն կաշկանդումը. այլապէս, ան կը սպառնայ իր 70 000նոց բանակով քալել դէպի Շիրազ անկից ալ Թեհրան։

ԹԵՀՐԱՆ. — Երէկ Ուրբաթ օր, Թեհրանի ժողովուրդին մեծամասնութիւնը լեցուած էր մզկիթները աղօթելու համար։ Աղօթքէն վերջ ժողովուրդը ցոյցեր կատարեց, կեցցէ՛ Մուսատտէքը պոռաց, Մուսատտէքին ազատ արձակումը պահանջեց։ Ոստիկանութիւնը անմիջապէս միջամտելով ցրուեց ցուցարարները։

ԹԵՀՐԱՆ. — Զահետիի կառավարութեան պատգամախօս Ամիր Նուրիի օրկան «Տատ» օրաթերթը իր վերջին թիւին մէջ կը վստահեցնէ թէ Հիւսէյն Ֆաթիմի նախկին արտ. նախարարը, մինչեւ այժմ Թեհրանի մէջ է եւ ան կարճ այցելութիւն մը տուած է իր բնակարանը անցեալ երեքշաբթի օր։

Միւս կողմէ «Թեհրանը Մասավար» շաբաթաթերթն ալ կը պնդէ որ Հիւսէյն Ֆաթիմի անցեալ շաբթու մէջ ձգած է Իրանը եւ Սուրիոյ դիւանագիտական ներկայացուցիչին (գնապան) ընկերակցութեամբ ճամբայ ելած է եւ թէ ան այժմ Դամասկոս կը գտնուի։

Ամերիկ. դեսպաններու ժողովը

ՎԻԵՆՆԱ (Դ. Բ.) — Վիեննայի գրաւման շրջանի ամերիկ. մարզպանը յայտարարեց, թէ Պոնի, Վիեննայի, Մոսկուայի, Վարշաւայի, Պուքրէշի, Պուտափէշթի եւ Փրակայի ամերիկ. դեսպանները ժողով մը պիտի գումարեն Վիեննայի մէջ, ուսումնասիրելու համար քաղաքական կացութիւնը, այս երկիրներուն մէջ։

Եգիպտոսի դաւադրութեան շուրջ

ԳԱՀԻՐԷ (Դ. Բ.) — Զինուորական նորակազմ ատեանը Երկուշաբթի օրէն սկսի դատել ձերբակալուած նոր դաւաճանները, եթէ երբեք կարելի ըլլայ անոնց անունները հրատարակել այս գիշեր։

Եգիպտահայ շարժանկարի աստղ փոքրիկ Ֆէրուզ Գալֆայեան առեւանգուա՞ծ

ԳԱՀԻՐԷ (Ալ-Միսրի). — Եգիպտացի շարժանկարի աստղ փոքրիկ Ֆէրուզ Գալֆայեանի հայրը անցեալ օր երեկոյեան Հալըզմի ոստիկանական կեդրոնը դիմելով իմացուցած է թէ երկու օրէ ի վեր իր աղջիկը անյայտացած է։

Երբ ոստիկանապետը հարց կուտայ թէ ի՞նչ է պատճառը իր աղջկան կորսուելուն, հայրը լալով կը պատասխանէ. — «Կը վախնամ որ փախցուցած ըլլան զինք»։

ՄԱԿ.Ի ԺՈՂՈՎԸ

ՆԻՒ ԵՈՐՔ. — (Դ. Բ.) ՄԱԿ.ի երկրորդ ժողովին առաջին խօսքը եղաւ Փաքիստանի արտաքին գործոց նախարար Զաֆրուլլա Խանի։

Ան խիստ կերպով քննադատեց Ֆրանսայի իշխանութիւնները Մարոքի հարցին նկատմամբ։

Ապա խօսք առաւ Ինտոնէզիոյ պատուիրակը, որ յայտարարեց թէ իր երկիրը պատրաստ է մասնակցելու Քորէայի քաղաքական ժողովին, եւ Չինաստանի առաջարկած կլոր սեղանի տեսակէտը կատարելապէս կը բաժնէ։

Ժողովը յետաձգուեցաւ Երկուշաբթի օրուան։

Դամասկոս կը հերքէ

«ՀԱՄԱՐԱԲԱԿԱՆ ՂԵԿԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ՇՈՒՐՋ ԱՆՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆ ՉԿԱՅ»

ԴԱՄԱՍԿՈՍ. — Ազգ. պաշտպանութեան նախարարը, Զօր. Ռիֆաաթ Խանքան, պաշտօնապէս հերքեց Լիբանանեան մամուլին տարածայնութիւնները, ըստ որուն, Լիկայի Պաշտպանութեան վերին խորհուրդի ժողովներուն, արաբական պատուիրակութեանց միջեւ անհամաձայնութիւններ ծայր տուած են համարաբական բանակի ընդհ. հրամանատարի նշանակման հարցին շուրջ։

ՍՈՒՐԻԱԿԱՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՀԵՏ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՊԱՏՐԱՍՏԵՆ

ԴԱՄԱՍԿՈՍ. — «Ալ-Պինէ» թերթը կը գրէ. — «Սուրիոյ եւ Լիբանանի Ազգ. տնտեսութեան նախարարները, Պէյրութի իրենց վերջին ժողովին, համաձայն գտնուած են որ, Սուրիական իշխանութիւնները պատրաստեն տնտեսական ամբողջական միութեան շուրջ ծրագիր մը, որ՝ հիմ պիտի ծառայէ յառաջիկայ բանակցութիւններուն»։

ՄԱՐԶԱՆՔ

Այսօր, կ. վերջ Պէյրութի Հ. Մ. Մ.ը կը մրցի Աստղիկներու խումբին դէմ

1953-54 եղանակի Ֆութպոլի ա. մրցումը, այսօր, Կիրակի, կէսօրէ վերջ ժամը 3,30ին տեղի կ'ունենայ քաղաքապետարանի դաշտին վրայ, Պէյրութի Հ. Մ. Մ.ին եւ «Նէժմէ»ի (Աստղիկներ) միջեւ։

Լիբանանեան խումբը երկրին զօրաւորագոյնն է, ուր տեղ գտած են ազգ. խումբին ամէնէն առաջին եւ լաւագոյն մարզիկները։ Որպէս կազմ, եւ խմբային խաղարկութեան տեսակէտով Հ. Մ. Մ., հրաշալի հասած է [illegible] ներկայանալու խաղարկութիւն մը ցուցադրող խումբ մը,

1952-53 եղանակի Լիբանանի ախոյեանութեան երեք մրցումներուն Հ. Մ. Մ. լաւագոյն կազմը հանդիպեցաւ ստանալով 7 կէտ։

Նոյնպէս անցեալ եղանակին իր ունեցած միջազգային հանդիպումներուն, Հ. Մ. Մ. մինչեւ ալ լաւ արդիւնք ձեռք ձգեց հակառակ իր կրած կարգ մը պարտութիւններուն։

Յիշենք որ, իւրաքանչիւր մրցումէ ետք, Լիբանանի թերթերը զմայլանքով կ'արտայայտուէին եւ մինչեւ ալ կը ծափահարէին Հ.Մ.Մ.ը, որ՝ ամէն անգամ ալ քաջաբար կը մաքառէր բոլորին դէմ։

Ահա՛ այս տեսակ հայկական խումբի մը խաղարկութիւնը պիտի դիտէ Հալէպի մարզասէր հասարակութիւնը, այսօր կէսօրէ վերջ, որ պիտի մրցի Աստղիկներու կողմին դէմ, այս անգամ զօրացած տեղական լաւագոյն ոյժերով։

Աւելին կ'արժէ տեսնել այս խիստ հետաքրքրական մրցումը, որ կը կարծենք թէ մարզասէր հասարակութեան փափաքին գոհացում պիտի կրնայ տալ։

ՕՆ ԱՄԷՆԸԴ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԱՐԱՆԻ ԴԱՇՏԸ։

Բարեգալուստ եւ յաջողութիւն կը մաղթենք Հ. Մ. Մ.ին։

ՊԱՍՔԷԹ ՊՈԼ

Հ.Ե.Ը. 24-18ով կը յաղթէ C.J.C.ին

Անցեալ երկուշաբթի օր, Հ.Ե.Ը.ի նորակազմ պասքէթպոլի խումբը բարեկամական առաջին հանդիպումը ունեցաւ C.J.C.ի Բ. խումբին դէմ, այս վերջնոյն դաշտին վրայ եւ յաղթանակը տարաւ 24-18։

Առաջին իսկ մրցումին Հ.Ե.Ը. տղաքը օրինակելի եւ բարձր խաղարկութիւն մը ցոյց տուին։ Այս խումբին կը պակսի միջմրցումներու փորձառութիւնը։

Արագաշարժ եւ ներդաշնակ այս խումբին մէջ յատկապէս կը փայլէին խմբապետ Մարտին եւ Յակոբ, որոնք փառաւոր եղան, մանաւանդ [illegible] պիտի դառնան։

Այս առթիւ կը շնորհաւորենք Հ.Ե.Ը.ի մարզիկները եւ նորանոր յաջողութիւններ ու վերելք կը մաղթենք անոնց։

ՎԱՍՄԱՐ

Հ. Մ. Մ. (Պէյրութ)
ԸՆԴԴԷՄ
ՆԷՏԻ ՇԱՀՊԱ
Կիրակի 20 Սեպտեմբերին քաղաքապետարանի դաշտին վրայ

«ԼԵՐԱՆ ՕՐ»Ը

(ՄՈՒՍԱ ԼԵՐԱՆ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻՆ 38 ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Իմ ծննդավայրիս մէջ կարճ կեանքէս, ու քաղած յիշատակներէս ամէնէն աւելի անջնջելի դրոշմ մը ձգած է հոգիիս վրայ «Լերան Օրը»։

Շաբաթներ առաջ կը սպասէինք այդ յիշատակելի օրուան։ Օրեր ամբողջ խօսակցութեան նիւթը այդ էր։ Ամէն օր, իր մանկական երեւակայութեան թափով կը պատմէր իր մեծ հօր, իր հօր քաջագործութիւններէն։ Եւ մեր հոգին, մանկական դիւցազնական հոգին, կ'ուռէր ազգային հպարտութեան զգացումէն, և մեր երեւակայութիւնը թեւ կ'առնէր դէպի հայրենի լեռները ուր առասպելական պայքար կը մղուէր ընդմէջ մեծամեծ չար ուժերուն և առասպելներու արդարադատ ու հաւատ սուրով զինուած անվեհեր երիտասարդին։

Լերան օրուան նախորդող արշալոյսէն դեռ առաջ, մեր գիւղերու ժողովուրդը ոտքի էր արդէն։ Մէկ մասը բռնած էր լերան ճամբան, ուրիշներ, գրաստներու օգնութեամբ, կը պատրաստուէին ճամբայ ելլել։ Եւ ժողովուրդը չորան—չորան կը բարձրանար դէպի Մուսա—Լեռ։ Այս արդէն կը յիշեցնէր այն օրը, երբ Մուսա—լերան ափ մը քաջորդիները՝ իրենց ազատ կեանքը, իրենց պատիւն ու արժանապատուութիւնը պաշտպանելու համար կը բարձրանային իրենց արծուեբոյն սարը։

Եղանակը աշուն ըլլալով, Մուսա—Լերան սառ պաղը կը զգացնէր իր գոյութիւնը։ Փաթթուած կ'ըլլայինք ձմեռնային հագուստներու մէջ։ Մանաւանդ լերան գագաթը այդ հագուստները պէտք պիտի ըլլային մեզի, քանի որ իրիկուն մը պտտուելու պիտի ըլլայինք անցնել Տամլըճաքի բարձրունքին վրայ։ Ժողովուրդը կը բարձրանար զոլորագիծ լեռն ի վեր, հսկայ կաղնիներով, եղեւիններով, կիրասեններով, դափնիներով ու մեծազանգուած ժայռակոյտերով եզերուած արահետներէն։ Լայնարձա՜կ և առողջ բնութիւն։ Աշխուժով կը շնչէինք պաղորակ օդը, և մեր կուրծքը կ'ուռէր, միտքն ու հոգին կը թարմանար։ Հաճելի և ինքնամոռաց կ'ըլլար մեր ճամբորդութիւնը, և մենք յոգնութիւնը չէինք ճանչնար։ Իբր անհանգիստ փոքրիկներ, շատ հեղ կը շեղէինք ճամբայէն, և կը մտնէինք թաւուտ ու վայրի անտառին մէջ, ազատ բնութեան գիրկը, առանց ուշ տալու մեր ծնողքներու կշտամբանքներուն։

Արեւածագ էր արդէն։ Ահա Տամլըճաքի բարձրունքը։ Ան բազմած էր լերան կողին, առասպելական հսկայի մը պէս, լայնեզրի կուրծքը առած Միջերկրականեան ծովին։ Ի՜նչ լեցի ու յուզիչ յիշատակներ չէր արթնցներ ան մեր ծնողքներուն հոգիներէն ներս։ Ժողովուրդը խռնուած էր [illegible] բարձունքին վրայ։ Շատեր իրենց խցիկներուն պատրաստութեան բռնուած էին արդէն։ Այս խցիկները անհրաժեշտ էին, որովհետեւ իրիկունը շատ ցուրտ կ'ընէր և գիշերային մշուշն ու ցօղը հիւանդութիւն կը պատճառէին։

Ներկաներուն մէջ մեծ կ'ըլլար թիւը նաեւ «հայլամէճ»ներուն, որոնք Պէյրութէն եկած կ'ըլլային։ Անոնք անվարժ լեռնային վայրերու, մանաւանդ Մուսա—Լերան պէս քարքարոտ ու վայրենի բնութեան, կ'իյնային ու կ'ելլէին, շատ հեղ ոտքերնին ու ձեռքերնին կը ցաւցնէին, սակայն հոգ չէր այդ։ [illegible] մէջ էր արդէն։ Անոնք կը հաւաքէին վայրի կերաս խոշոր սրածայր ու կարմիր կերասներ, որոնք այնքան առատութեամբ թափած կ'ըլլային ծառերուն տակ, իբր թէ կարմիր սփռոց մը փռուած ըլլար թաւուտներուն վրայ։ Հապա Տամլըճաքի սառնորակ ջուրը, թեթեւ օդի պէս, մարսողական դեղէն աւելի օգտակար։

Բուն խրախճանքները կը բացուէին այդ իրիկուն։ Ամէն ընտանիք, ծառերուն տակ պատրաստած իր փոքրիկ խցիկին տակ կը փռէր սեղանը, հին նահապետական համեստ սեղանը։ Կ'ուտէին, կը խմէին, կ'ոգեկոչէին իրենց անցեալի առասպելները, իրենց հերոսութիւնները, իրենցմէ անդարձ մեկնողներուն քաղցր յիշատակները։

Քիչ անդին, բարձունքին հրապարակին վրայ, «տաքարին» երիտասարդներ իրենց «քէյֆը» շինած կ'ըլլային արդէն։ «Թըմբուկ-զուռնան» կը գռգռար, քէֆի ուրախութեան, ու հերոսական եղանակները կ'ելեկտրականացնէին երիտասարդները և անոնք կը դառնային համակ ապրում ու շարժում։ Ու ծայր կուտային Մուսա—Լերան պարերը, Երիտասարդներու խանդոտ ու վարակիչ պարերը, որոնք հազուադէպ աւելին կ'աշխուժանային երգերու, ուրախութեան բացականչութիւններու ու հրացաններու տարափին տակ։ Ժողովուրդը դուրս կը հանէր խցիկներէն և կուգար կը շրջապատէր «ճահիլները»։ Պարը նոր թափ կը ստանար, և կը դառնար փոթորկալից։ Մատղիկ աղջիկները երազանքով կը դիտէին իրենց անուրջներուն գեղանի ու հերոս ասպետները։ Ծերերը գլուխնին կ'օրօրէին, և յուզումը կը խեղդէր իրենց կոկորդը։ Իրենք ալ անցած էին այդ խանդ օրերէն։ Եւ այսպէս կը տեւէր մինչեւ առաւօտ։

Կիրակի առաւօտ կանուխ կը սկսէր «Լերան Օրը»։ Այս օրն էր որ Ճէպէլ—Մուսացին կ'ոգեկոչէր իր անհաւասար հերոսամարտը թիւրք վանդալներուն դէմ, և կը խոնարհէր այդ հերոսամարտին մէջ նահատակուած հերոսներուն յիշատակին առջեւ։

Ճէպէլ Մուսայի պապիկները

Մութն ու լուսին յուշարձան մատուռին կոչնակը ժողովուրդը կը հրաւիրէր պաշտամունքի։

Եկեղեցական արարողութեան խունկն ու ծուխը, աղօթքն ու շարականները կը տարածուէին մթնոլորտին մէջ, ու ներկաներուն հոգին կը վերացնէին։ [illegible] հոգեգրաւ կ'ըլլար այդ պահը։ Պատարագի վերջաւորութեան, զգեստաւորուած եկեղեցական թափօրը, ժողովուրդի զանգուածին հետ, կ'ուղղուէր դէպի հերոսամարտի մէջ նահատակուած 18 հերոսներուն գերեզմանոցը։ Կը կարդացուէին նահատակներու անունները, և այդ կը կատարուէր հոգեհանգստեան կարգը, որուն ժողովուրդը խոր երկիւղածութեամբ կը հետեւէր։ Այնուհետեւ ճառախօսներ օրուան նշանակութեան մասին կը խօսէին։ «Լերան Օրուան» տօնակատարութեան այս մասը կ'ըլլար ամենէն յուզիչն ու հոգեգրաւը։ Հոս էր որ ժողովուրդը յարգանքի տուրքը կուտար իր հերոսներուն, որոնք ինկան հերոսի մահով, որպէսզի անոնք ապրին ազատ հայու պէս, որպէսզի իրենց զաւակները ապրին ազատ ու երջանիկ։

Հոգեհանգստեան արարողութենէն յետոյ տօնին պաշտօնական մասը կ'աւարտէր։ Ուրախութիւնները նորէն կը սկսէին, սակայն այս անգամ աւելի զուսպ, և կը տեւէին մինչեւ երեկոյ։ Եւ ըմբռնելի էր ժողովուրդին հոգեվիճակը. անոր հոգին խառնուած էր իր լուսաւոր նահատակներու յիշատակին վերարծարծումով։ Այդ բարձունքին վրայ իւրաքանչիւր թուփն ու քարը տեսէր այլ [illegible] յուշ մը կ'արթնցնէր իր էութեան մէջ։

Մինչ կը յիշեմ մեծ հօրս բացառիկ յուզումը, հոգեհանգստեան արարողութեան աւարտումէն յետոյ։ Իր ինքնամփոփումի մէջ մեզ տարաւ մեր խցիկը։

Ամբողջական վեհափառութեամբ մեր առջեւ կը փռուէր Միջերկրականեան ծովը, կապոյտ անդրջանքի մը պէս։ Այդ վերջին տարին էր որ ժողովուրդը կը բարձրանար իր արծուեբոյնը։ Յաջորդ տարին արդէն, իր դարաւոր թշնամիին գարշապատին տակ կը թաւալէր հերոսածին Մուսա—Լեռը։

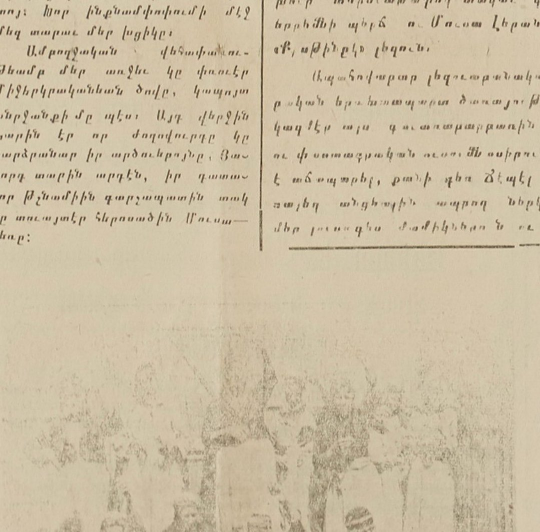

Մանուշ (Իւիկ) Մանոյ Ճէպէլ Մուսայի մամիկները

Հերոսամարտի 18 նահատակներուն գերեզմանոցը՝ Տամլըճաքի բարձունքին վրայ

Մեծ հայրս ծխախոտ հանեց լայն գօտիին մէջէն, գլանիկ մը փաթթեց և աբէթով վառեց։ Ան խորունկ մը ծծեց մուխը, և դանդաղօրէն դուրս տուաւ. անոր խորունկ նայուածքը հեռո՜ւն, ծովուն մէջ ընկղմեցաւ։

«Զաւակներս, ըսաւ ան ծանր ու ինքնամփոփ, կը վախնամ թէ այս վերջին անգամն է որ կուգանք մեր այս սրբավայրը. ինչպէ՜ս բաժնուինք այս պաշտելի հողերէն որ մեր արիւնով ու քրտինքով շաղախեցինք. ինչ երիտասարդներ, կեանքի ու սիրոյ ծարաւի ինչ «ճահիլներ» կորսնցուցինք այս ժայռերուն վրայ։

Եօլ—Ագըզի ճակատամարտին մէջ միայն կորսնցուցի եղբայրս, և երկու սրտակից բարեկամներս։ Մանաւանդ չեմ կրնար մոռնալ անմահ Սիմոնը։ Ան դիրքին մէջ, քիչ նստած էր։ Թշնամին կրակ կը թափէր մեր վրայ։ Մեր մէկ գնդակին հարիւրներով կը պատասխանէր։ Եւ ան դէպի մեր դիրքերը կը հասէր, հակառակ մեր գերմարդկային ճիգերուն։ Թշնամիին գնդակները արդէն ժողովուրդին մէջ կ'իյնային։ Կացութիւնը տագնապալի էր։ Խուճապը ծայր առած էր ժողովուրդին մէջ։

Սիմոն խարար «Տինամիթ» մը ձեռքը, դուրս սուրաց մեր դիրքէն, հակառակ մեր թախանձանքներուն։ Ան յառաջացաւ դէպի թշնամին, դէպի գիտակից մահը, և ռումբը նետեց անոր խիտ շարքերուն մէջ։ Ահաւոր պայթիւն մը լսուեցաւ, և խուճապը սկսաւ թշնամիին մէջ։ Մինչ այդ սակայն բազմաթիւ գնդակներ ծակծկած էին արդէն Սիմոնին առիւծի կուրծքը։

Այդ օր թշնամին նահանջեց և ժողովուրդը փրկուեցաւ։

Այո, դժուար է ձգել այս հողերը, զաւակներս, մահուան չափ դժուար»...

Մեծ հօրս կանխատեսութիւնը ճիշդ ելաւ։ Արեւմտեան [illegible] դիւանագիտութիւնը, արծուեբոյն Մուսա—Լեռը «պարգեւեց» մեր դարաւոր թշնամիին։

Մ. ԳՈՒՇԱՆ

ՆՄՈՅՇ ՄԸ ՃԷՊԷԼ-ՄՈՒՍԱՅԻ ԳԱՒԱՌԱԲԱՐԲԱՌԷՆ

Ճէպէլ-Մուսայի գաւառաբարբառը, կամ ինչպէս տեղացին կը կոչէ «Քէսթիը» լեզուն, ժամանակակից նկարագիր մը կը ներկայացնէ։ [illegible]-Հայերէն ու Կիլիկիոյ բաժնուած ըլլալով հանդերձ Հայաստանէն, Սուետիոյ գաւառաբարբառը Այրարատեան գաւառի գրաբարի հիմքի վրայ կառուցուած է, եւ իր լեզուական կառուցուածքով բառամթերքի [illegible] ու քերականական կազմուածքով կը տարբերի զինք շրջապատող կիլիկեան ինչ-ինչ հայ գաւառաբարբառներէն։ Այս [illegible] ապացոյց մըն է թէ [illegible] Մուսա Լերան [illegible] վրայ իր կայքը հաստատած այս ափ մը հերոսական ժողովուրդը իր սկզբնական ծագումով [illegible] է պատմական Հայաստանի սիրտը կազմող Այրարատեան ու Զանգեզուրի նահանգները։

Արդարեւ, եւ մասնաւորապէս Թրքերէնի [illegible] ներկայութիւնը «Քէսթինիկ» լեզուին մէջ կը բացատրուի այն իրողութեամբ որ Ճէպէլ-Մուսան կղզիացած հողաշերտ մը կը ներկայացնէ թրքախօս ու [illegible] արաբախօս շրջանի մը մէջ։ Հակառակ այս անպատեհութեան սակայն, Ճէպէլ Մուսայի գաւառաբարբառը հիմնականապէս կը մնայ [illegible] դարձուածքներով ու պատկերներով հարուստ հայեցի բարբառ մը։ Սուետիոյ լեռնային բնութիւնը, գեղատեսիլ ու ներշնչող բնական տեսարանները, իրենց բարեբար ներգործութիւնը ունեցած են «Քէսթինիկ» լեզուին վրայ, անոր տալով խրոխտ դիմագիծ մը, ու բանաստեղծական գունաւորում։

Սանճաքին Թուրքիոյ կցուելով երբ սուետացիները արցունքն իրենց աչքերուն [illegible] լքել արծուեբոյն Մուսա-Լեռը գալ հաստատուելու համար հիւրընկալ Սուրիոյ և Լիբանանի ափերը, «Քէսթինիկ» լեզուն կորսնցուց իր [illegible] եւ [illegible]։ Այսօր, նոր սերունդի բերնին մէջ ան կորսնցուցած է իր հարազատ դիմագիծը և աղաւաղուած է։ Ճէպէլ Մուսայի պապիկներուն և մամիկներուն [illegible] կը գտնուի [illegible] Մուսա Լերան պէս խրոխտ «Քէսթինիկ» լեզուն։

Ապահովաբար լեզուաբանական ու ազգագրական [illegible] կարօտ է այս գաւառաբարբառին մանրակրկիտ ու փաստագրական ուսումնասիրութիւնը, և պէտք է անմիջապէս, քանի դեռ Ճէպէլ Մուսայի [illegible] անցեալին [illegible] ներկայացուցիչներ մեր [illegible] մամիկներն ու պապիկներն։

[illegible] չնչուած չէ տարածուած։

Նմոյշ մը տալու համար «Քէսթինիկ» լեզուէն ստորեւ կը ներկայացնենք սուետերէն լեզուով զրուցատրութիւն մը

ԶՐՈՒՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆ

— Բէրիվ ըն խնամա

— Բ[illegible] Աստուծմէ բարին խնամա, բէրվիկիկը չ'հէլ

— Բ[illegible] տնոր[illegible] խնամա, [illegible] օ[illegible] լէնէլ դ[illegible]

Եչ՞ու կեցէ՛ ըրր։

— [illegible] գոցու, [illegible] ուրինէյը բէնէյը սէպէրաէն բէզըուծ կէու պաչորն, գուցա բրէ բոգ ցէրը ճէուգ օրրա իրրնը, [illegible] թը գպ[illegible] չոգոտն չտեսէուրմ, տրիոցա [illegible] արանէ[illegible] գը, էլէս մը իղեած ըը չգէցէուծ արի։

— Նէստ հէ[illegible] չոլա, ուխդէուէգաւ, Ձ[illegible] բակլըն տուու իրից։ կէտօրիցէյըտգոյ։ Քըրու[illegible] տէ[illegible] էրը բէըլու կէոււ։ ըմմը էգվէրէ [illegible]։

— Ամմա, գոյիօ զօփսուն էր բէկէն։ [illegible] հէյտւ անոյ հէրէ մէյէփուցա գա միչրու։ Ձօթը իս չըմուտէյգ եա, [illegible] կը խովնունրգէյմ։

— Ձոուր չունա, թըգ գուցնուն տա մընէցէուծ ձ[illegible] էւ Ձ[illegible]էն չէ՞ուցըն։

— Էգվէյրըն, խնամա, գծարգ կը պէցնըու Տարէուս ձըր Սէրգիսէն է, Մրա՞ք նէչնըրցըրը։

— Հէ՛, տղ ուր, հոգգուր չուն[illegible] թըգ ընն[illegible] զու՞վ ուգիցէք էր։

— Մօղտուէն էչկէյն։

— Ըմմը՞ էչկէն, Ծէղ՞ըր։

— Չէյը, էրիր պղտէ՛, Վիգթէուր։ Ծէգէր չը՞ կրնու[illegible] վիգթէուր էչէն գդու մէրգէյն փոքր Ա[illegible]։ թամ գոէթվ[illegible] գրտրէ[illegible] օճ[illegible], հէրէստ, բէնուը խիլըք[illegible] տէյը, կա[illegible]թայնը տէյը, էգվըր[illegible] թայը տէյը։

— Տէ՛էք էգվէ՛ յ բյէ։

— Ձէ՞ու էսիս, բանդա կընէուը ըէյը հ[illegible]թ[illegible] կ'էսիս՝ իշէյիր, գա նէրէյվ կէու, հա[illegible] մը ձէթը, իս պըը ձէթիսը, չէտ է[illegible] ուր, զրէյնէյր գավի՛լ կէուգ[illegible]։

— Ը՛էր կըրդէյ չէլօրը Թէլօ՛ռնմ

— Ա՛յսն, խնամա, կորգիլնը չէ՛ կ'րնի, անձոք կէցրթէուն տատանութէն կէու ունէն կտրէլլ ի հու գրէկէցէն կ'բնէ կարէծ կը պլտա։ Բէրր [illegible] հոյա։

— Բէսր ծուլրըր, մէրիվ իրէու [illegible]

ԳԻՒՂՆ ԻՄ ՍԳԱՒՈՐ

Երէկ, գի՛ւղ իմ սգաւո՛ր, կեանքի խայտա՜նք մ'էիր դուն,
Ուր մէն մի տուն ու խրճիթ, օրհնութիւնով էր զեղուն։
Մէն մի մանուկ, հին ծնող, անսպառ ա՛կ մ'էր խինդի,
Երէկ, ամէն այգալոյս, նոր յո՛յս մըն էր կենսալի։

Երէկ, գի՛ւղ իմ վիրաւո՛ր, դուն ե՛րգ էիր ցնծալի,
Ամէն պուրակ ու առուակ՝ դալա՜ր կեանք մը տենչալի։
Դաշտերն յուռթի սալեմոն, բարք մ'էին օրհնաբեր,
Ու կեանք ու գեղ կուտային մեր գիւղերուն հայազուն։

Երէկ, գի՛ւղ իմ զարդուա՛ծ, ապրելու կանչ մ'էիր դուն,
Ուր ժողովուրդ մ'անձկալ, արխաստի՛ք նոր երգ մ'էր.
Ճէպէլ— Մուսան ոգեպանծ, օրրան մըն էր անառիկ,
Ու մեր ցեղին յուսատենչ, եղաւ կա՛յմ մը փրկաբեր։

Այսօր, գիւղ իմ հեռաւո՜ր, ա՜հ տրտմութիւ՜ն ես ամբողջ,
Հոն մեր տուներն բիւրաւոր, պղծուած են ու սգւոր.
Հոն մեր սրահն վիթխարի, ցիւ ու գիշեր, լա՜ւա, կալայ,
Այնտեղ հեւէր անցեալին՝ արիւ՛ն, վէ՛րծ կը տենչայ։

Հալէպ 1953

ԺՕԶԷՖ ՀԱՃԵԱՆ

ՍՈՒԵՏԻՅՈՅ ՍՈՒԺՄԵՐ ԵՒ ԱՍԱՑՈՒԱԾՔՆԵՐ

Լէշէս կը թուքցնեմ՝ երթէյըր չըմ թուքցնի։

Թարգ.— Դիակիս վրայ բեռն բուսաւ, երեսիս վրայ բեռն չեմ սաւ

Ձէգուլ ձէգ կըրնցէն կըլլխուայ

Թարգ.— Խորամանկ թռչունը կտուցէն կը բռնուի։

Նէութթը ծուլին մէյ մը կուվին չատ ջրատ, խարդախուած

(Շար.ը կարդալ 4րդ էջ)

ՍՈՒԷՏԱՀԱՅԵՐԸ

Անտիոք քաղաքին ճիշդ դէպի արեւմուտք՝ երեքուկէս ժամ անդին, կ՚ըսկսի հայ գիւղերու շղթայ մը՝ Մուսա-Լերան կողերէ կախուած ու կ՚երկարի մինչեւ ծովեզերք։ Անտիոքէն եօթը ժամ արեւմուտք, շղթային առաջին օղակը կը կազմէ Պիթիաս (Բիթինըկ բառով Պըթնուս) գիւղը։ Սիրուն բլուրի կը վրայ կառուցուած է Պիթիաս, որ մասնաւորապէս բարեբաստ է իր զուլալ եւ առատ ջուրերով։ Ամբողջ գիւղը պարուրուած է սրտագրաւ կանաչութեան մը մէջ. պարտէզներ գլխաւորաբար թթենիներ՝ ամէն տեղ պատած են. Գիւղին հիւսիսային կողմը կը բարձրանայ Մուսա-Լեռը, հսկայ պատնէշի մը նման, արեւմտեան կողմը կը գտնուի Հաճի-Հապիպլի գիւղը, Երկրորդ օղակը նոյն շղթային։ Միջերկրականը՝ հեռաւոր բլուրներով ծածկուած է, իսկ գիւղին հարաւային եւ արեւելեան կողմերը, որոնց վրայ կը հսկէ Պիթիաս՝ բաց են։ Դէպի հարաւ կը տեսնուի ոլորընթաց Գարա-Ջայը, որ օձապտոյտ վազքով մը կը փութայ միանալ Որոնթէսին։ Աւանդութիւն մը կ՚ըսէ թէ այս Գարա-Ջային մէջ խեղդուած է Ֆրէտէրիք Շիկամօրուս. Գերմանիոյ հռչակաւոր խաչակիր կայսրը. ուրիշ աւանդութիւն մը Որոնդէսին կը վերագրէ նոյն գիպուածը։ Դէպի արեւելք, հորիզոնին վրայ կը տեսնուի Անտիոք քաղաքը եւ Հռովմէական պարիսպներու մնացորդները, քաղաքին արեւելքը բարձրացող լերան վրայ։

Գիւղին արեւմտեան եզերքը կը գտնուին Սրբ. Յովհան Ոսկեբերանի ճգնավայր եկեղեցիին աւերակները։ Հոս ամէն տարի Աստուածածնին կը համախմբուի Սուէտահայերէն մեծ բազմութիւն մը Սուրբ տօնին շնորհած թանկարժէք առիթով թմբկահարութեամբ զուարճանալու համար։

Այս գիւղին բնակչութիւնը կը բաղկանար 195 հայ ընտանիքներէ, ընդամէնը 1050 հոգի։

Հաճի-Հապիպլի (Բիթինըկ բառով Հէպլէք) քսան վայրկեան միայն հեռու է Պիթիասէն՝ որու եզերքէն կրնաս դիտել զայն. Դիրքը աւելի ցած է քան թէ Պիթիասինը։ Նոյն հսկայ պարտէզն է որ կը բարձրանայ գիւղին հիւսիս, եւ նոյն սրտագրաւ տեսարանը կը պարզուի արեւելեան կողմը։ Իսկ գիւղին հարաւային եւ արեւմտեան կողմերը մեծ ու փոքր բլուրներ ցանցուած են. գիւղին արեւմտեան եզերքէն կրնայ դիտուիլ Միջերկրականի մէկ ծայրը։ Հաճի Հապիպլ ալ պարտէզներով շրջապատուած է. բայց բուն գիւղը աւելի քաղաքի երեւոյթ ունի. տուները աւելի խիտ են, եւ փողոցները երբեմն քաղաքներու փողոցները կը յիշեցնեն։ Ջուրը նոյնպէս առատ եւ ընտիր է, բայց ոչ Պիթիասինին չափ։ Ունի նոյնպէս երկու եկեղեցի, առաջինը՝ լուսաւորչական եւ երկրորդը՝ բողոքական։

Հոս կը բնակէին 257 հայ ընտանիքներ, ընդամէնը 1284 հոգի։

Եօղուն-Օլուգ դէպի արեւմուտք՝ շղթային երրորդ օղակն է. Հ. Հապիպլիէն մէկ ժամ հեռու է. նոյնպէս հիւսիսէն Մուսա-Լերան կռթնած է՝ բայց աւելի ազատ կերպով կը դիտէ հարաւէն Միջերկրականը եւ Բէյսապի Ճէպէլ-Ագրան՝ որ ծովու ճիշդ մակերեսէն մէկ ոստումով յաջողած է հասնիլ մօտ 2000 մեթր բարձրութեան, հոն ողջունելու համար ձիւնն ու բուքը եւ երկնքի ամպերը, որոնք տարուան մեծագոյն մասին մէջ իրենց խորհրդաւոր վեհութեամբ կուգան քօղարկելու մեր լեռներու այս հսկայ տիտանը։ Արեւմտեան հորիզոնը կը կազմէ Սէնտիրիէն Սըրթը Մուսա-Լեռնէն երկարող երկայն բլուր մը։ Գիւղի տուները պարտէզներով իրարմէ բաժնուած են։ Ջուրը շատ քիչ է, միայն մէկ աղբիւր կայ ամբողջ գիւղին համար։

Եօղուն-Օլուգ ունէր երեք եկեղեցի, որոնցմէ մին՝ լուսաւորչական, մին՝ բողոքական եւ երրորդը՝ կաթոլիկ։

Այս գիւղին մէջ կը բնակէին 225 հայ ընտանիքներ, ընդամէնը 1233 հոգի, որոնք բարեբախտաբար գրեթէ ամբողջութեամբ ազատագրութեան մասնակցած եւ Բօրդ-Սայիտ փոխադրուած են։

Ապա կուգայ Բէյթուսիէ գիւղը (Բիթինըկ բառով Բէյթիսըկ), Եօղուն Օլուգէն մէկ ու կէս ժամ անդին դէպի արեւմուտք։ Այս երկուքին մէջ կայ սակայն թուրք գիւղ մը—Գապագըլըգ—Բէյթուսիէյէն քսան վայրկեան դէպի արեւելք. որ միակ թուրք գիւղն է որ յանդգնած էր փուշի մը պէս հայ գիւղերու ընկերակցութեան մէջը խրիլ։

Բէյթուսիէն ալ իր պաշտպան Մուսա-Լերան տակն էր կանգնած։ Գիւղին արեւմուտքը կը ծածկեն Մուսա-Լեռնէն բլուրներ. իսկ դէպի հարաւ կ՚ալեծփի անծայրածիր Միջերկրականը։ Տուները աւելի խիտ են հոս. սակայն գիւղին հարաւային ծայրէն կը սկսի նորէն պարտէզներու շարքը, իր մէջն առնելով Սելեւկիոյ աւերակներուն մէկ մեծ մասը։

Բէյթուսիէն ունէր միայն մէկ լուսաւորչական եկեղեցի։

Այս գիւղին մէջ կը բնակէին 251 հայ ընտանիքներ. ընդամէնը 1125 հոգի։

Սուէտահայ գիւղերուն մնացեալ երկու գլխաւորները.— Խտըր Պէկ եւ Վագըֆ կը գտնուին Եօղուն-Օլուգէն՝ ծովու ուղղութեամբ դէպի հարաւային արեւմուտք երկարող գիծին վրայ։

Խտըր Պէկ (Բիթինըկ բառով Խտէր) Եօղուն-Օլուգէն հազիւ քառորդ ժամ հեռու է։ Թաղերը իրարմէ բաժնուած են պարտէզներու միջոցաւ։

Ամբողջ գիւղը թաղուած է ընդարձակ եւ խիտ գեղեցիկ պարտէզներու ծոցը։ Գիւղին վերի ծայրէն կը բխի առուակ մը, որ իր զուլալ ջուրերով ամէն կողմ կեանք սփռելով՝ ախորժալուր կարկաչով մը կ՚ընթանայ գիւղին մէջէն դէպի Վագըֆ, զոր նոյնպէս կենսաւորելէ յետոյ կը յառաջանայ դէպի Սուէտիոյ յուռթի դաշտերը։

Խտըր Պէկ ունէր մէկը լուսաւորչական եւ միւսը կաթոլիկ երկու եկեղեցիներ։ Հոս կը բնակէին 195 հայ ընտանիքներ, ընդամէնը 1149 հոգի։

Վագըֆ կէս ժամի չափ հեռու է Խտըրպէկէն։ Վագըֆն ալ Խտըրպէկի նման իր բաժնեալ թաղերով, պարտէզներու մէջ թաքնուած է. Այս գիւղը ունէր մէկ լուսաւորչական եկեղեցի հոս կ՚ապրէին 82 հայ ընտանիքներ, ընդամէնը 470 հոգի։

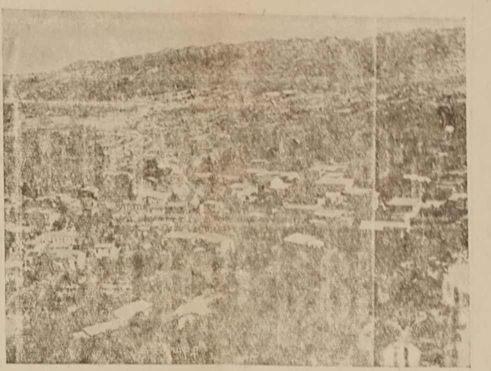

Ճէպէլ Մուսայի Եօղուն Օլուկ գիւղը

Ասոնցմէ զատ՝ Խտըր-Պէկի շրջակայքը կային նաեւ Վերի Էզզէյր, Ներքը Էզզէյր, Մանտըլըգ եւ Գըժալըգ անունով գիւղակներ, որոնց մարդահամարի թիւերը Խտըր պէկի թիւերուն հետ տուած ենք։

Դեռ շատ քիչ բան խօսեցանք Սուէտահայերու ընդհանուր կենցաղին վրայ, եւ մեզի տրուած միջոցն ալ չներեր որ շատ աւելին ըսենք, միայն մի քանի կէտեր ալ աւելցնել ինծի անհրաժեշտ կը թուի։

Հողային Արտադրութիւններ.— Երկրագործութիւնը շատ աննշան մնացած է այս գիւղերուն մէջ. հողագործ են անոնք որ՝ զայն իրենց զբաղումը ըրած են. փոխարէնը մեծամասնութեամբ Անտիոքէն կը գնէ իր հացահատիկը։ Երկրագործութեան տեղը գրաւած է սակայն պարտիզպանութիւնը լայնատարած պարտէզներ կանանչ ծովու մը պէս ամէն տեղ պատած են. Արտերը բաղդատմամբ շատ քիչ են. Մնացած արտերն ալ հետզհետէ պարտէզներու փոխուելու վրայ էին։ Պարտէզներու մէջ գլխաւոր տեղը կը բռնեն թթենիները, որոնք շերամաբուծութեան կը ծառայեն։ Պտուղներէն կը գտնուին խնձոր, տանձ, ծիրան, սալոր, դեղձ, խաղող, թուզ, նարինջ եւն, որոնցմէ սակայն միայն վերջին հինգ տեսակները մեծաքանակ են։ կարեւոր արտադրութիւն մըն է կասլիի ձէթը, նաեւ Եօղուն-Օլուգ, Խտըր Պէկ եւ Վագըֆ գիւղերը կ՚արտադրեն մեծաքանակ ձիթենիի ընտիր ձէթ որ ընդհանուր թագաւորն է Սուէտահայերուն։

Զբաղում.— Գլխաւոր զբաղումն էր պարտիզպանութիւնը, որ մեծաւ մասամբ շերամաբուծութեան կը ծառայէ։ Արհեստներէն կարեւորներն են սանտրագործութիւն (Եօղուն Օլուգ քիչ մ՚ալ Խտըր—Պէկի մէջ), դգալագործութիւն (Պիթիասի, Հ. Հապիպլիի եւ Եօղուն Օլուգի մէջ) մետաքսի սատայնանկութիւն (Հ. Հապիպլիի,

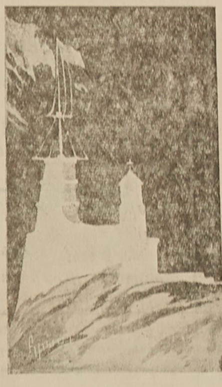

Մուսա լերան հերոսամարտի յուշարձանը

Պիթիասի, շատ քիչ ալ Եօղուն Օլուգի մէջ)։ Կան նաեւ շատ քիչ թիւով հասարակ սատայնանկներ, սակրիչներ, երկաթագործներ, որմնադիրներ, հիւսներ, կօշկակարներ, սափրիչներ, անագագործներ փականագործներ եւլն.։

Դպրոց.— Ամէն մէկ յարանուանութիւն ունէր իրեն յատուկ դըպրոցը։

ՎԵՐ. ՏԻԳՐԱՆ ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ

ԷԼԻՏԱ

اجمل وادق ساعات في العالم
ايليدا
ELEGANCE, PRECISION ET QUALITE
ELIDA

Ձեր նշանտուքներու, տարեդարձներու եւ ընծաներու համար ի՞նչ կայ աւելի գեղեցիկ նուէր՝ քան ԷԼԻՏԱ ժամացոյցները, որոնք կը ծախուին ԼՈՒՔԵՆԻ ՖՐԷՆԿՆԵՐԻ վաճառատունը, Ֆարուք պողոտայ։

ՍԱՆՔԷՅ-ՇԷԼՏԸՆ

سانكي شلدن
مفروشات حديدية
للمكاتب والدوائر
جاهزة وتحت الطلب
كراسي - مكاتب - خزانات - جوارير
رفوف - خزانات للعمال - الخ...
بردويل وشركاه
حلب - شارع بارون - شارع المشروطية
تلفون ١٤٤٤٢ - ص.ب ٧٠٩
Sankey-Sheldon

Եթէ բծախնդիր էք, եթէ ճաշակաւոր եւ տոկուն կահ կարասիներ կ՚ուզէք ունենալ ձեր գրասենեակները, դիմեցէ՛ք ՊԱՐՏԻԼ եւ ԸՆԿ. վաճառատունը, ուր պիտի գտնէք անգլիական Սանքէյ Շէլտըն հաստատութեան կոկիկ ու ճաշակաւոր աթոռները, պահարանները, դարակները. գզրոցները եւայլն։

Հասցէ.— ՊԱՐՏԻԼ եւ ԸՆԿ. Պարոն պողոտայ հեռաձայն թիւ 14442. փոստարկղ թիւ 709։

Այցելութիւն մը՝ եւ շատ գոհ պիտի մնաք։

Տեղական Լուրեր

Ընտրական կացութիւնը

Օտար մամուլի ներկայացուցիչներուն ազատութիւն պիտի տրուի

ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՆԵՐԿԱՅ ԸԼԼԱԼՈՒ

ԴԱՄԱՍԿՈՍ

Ներքին Գործոց նախարարը Նուրի Իպիշ ընտրութիւններուն շուրջ նոր յայտարարութիւն մը ընելով ըսաւ, թէ ընտրութիւնները կատարելապէս ազատ և օրինական պիտի ըլլան։ Նախարարը շեշտեց թէ ամէն դիւրութիւն պիտի տրուի օտար թղթակիցներու որ Սուրիա գալով անձամբ ականատես ըլլան սուրիական ընտրութիւններուն ի՞նչպիսի ազատ մթնոլորտի մը մէջ կատարուելուն։

*

Սակայն ընտրական կացութիւնը միշտ կը մնայ անորոշ, նկատի ունենալով որ զօրաւոր ցանկեր, կամ թեկնածուներ չկան տակաւին։

Զրոյց կը շրջի թէ Ղասըմի կուսակցութիւնն ու «Թահրիր»ը խառն ցանկով մը պիտի մասնակցին ընտրութիւններուն Դամասկոսի մէջ, իսկ «Թաաունի Իշթիրաքի» կուսակցութիւնը անկախներու հետ ցանկ մը պիտի կազմէ։

ՀԱԼԷՊ

Հալէպի մէջ բոլորովին անորոշութիւն կը տիրէ։ Կարելի է ըսել, թէ մինչեւ այս պահուս ցանկ մ'իսկ գոյութիւն չունի։ Զրոյց կը շրջի թէ «Թահրիր Արապի»ն ընտրական ցանկ մը պիտի չունենայ Հալէպի մէջ։

Հաւանաբար մինչեւ Երեքշաբթի կարելի ըլլայ գաղափար մը կազմել Հալէպի թեկնածուներուն կամ ցանկերուն շուրջ։

Նորանոր անակնկալներու կը սպասուի թեկնածուներու հարցին նկատմամբ։

Գալով հայ թեկնածուին, բաղդերը օր ըստ օրէ կ'աւելնան, և գրեթէ ընդհանուր զգացում մը կը տիրէ այս անծանօթ դաշնակցականին պարտադրելու ուզուելուն համար Հալէպի Առաջնորդարանին կողմէ։

(Շար. Ա. էջէն)

բութեան պատասխանատու գործին մէջ հիմնական դեր կատարած են Ծովակալ Տարթիժ տը Ֆուրնի, քապիթէն Պրիսոնի, և հայազգի ծովապետ Տիրան Թէքէեան։

Ճէպէլ—Մուսացիները 1915-1919 կը մնան Փորթ Սաիտ՝ գուրգուրանքին ներքոյ հայ ժողովուրդին, Հ. Բ. Ը. Միութեան և եգիպտական կառավարութեան։ 1919—1920 անոնք կը վերադառնան իրենց ծննդավայրը։

1938 Յուլիս 17—23ին, Սանճագը Թուրքիոյ կցուելով, երկրորդ անգամ ըլլալով կը լքեն իրենց ծննդավայրը և կը հաստատուին նախ Պասիթ (Քէսապի մօտ), ապա Այնճար (Լիբանան)։

Ներգաղթի շարժումին անոնք զանգուածային մասնակցութիւն բերին և 1946-ին և 1947-ին, մօտ 760 ընտանիքներ մի անգամ ընդմիշտ հաստատուեցան Սովետական Հայաստան։

Պատմեց ՃԱՊՐԱ ՎԱՆՅԵԱՆ

(Շարունակութիւն Բ. էջէն)

թանի համար կ'ըսուի։

Թարգ.— Եօթը մասը ծովէն՝ մէկը կովէն։

Դիրիվիր թըշ թուքնըսու մըզանքի, գէրիվար թօղ թուքէնէսու մուրէքի։

Թարգ.— Դէպի վեր թքնես՝ պեխ կայ, դէպի վար թքնես՝ մօրուք կայ։

Քէն զէյչ հաւանջ եախըրը մըրնն էր։

Թարգ.— Էշէն առաջ ախոռ մի շիներ։

Շաուն զէգէն չփրցնիր։

Թարգ.— Շունը իր պոչը չծեծեր։

Ջէխըրթ չէու էփարընուս՝ գիւրտընի՞ցն է չէս էփարընուս։

Թարգ.— Երէ յարեր չես ափսոսար, յարեանցն ալ չես ափսոսար։

Մուրէկնէն չէնթին մէիր (մուրալով ոտացած կնիկները) կուտի։

Թարգ.— Մուրացկանին տոպրակէն մուր կ'ուտէ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Հանգուցեալ Տիկին Վերգին Գունտաքճեանի մահուան քառասունքին առթիւ, Կիրակի, 20 Սեպտեմբեր 1953, յաւարտ Ս. Պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի, Ս. Քառասնից Մանկանց Եկեղեցւոյ մէջ։

Յիշատակը յարգող ազգականներէն և բարեկամներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ։

ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ
ԵՐԿՐՈՐԴԱԿԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
Հեռաձայն թիւ 13542-Հալէպ

Վարժարանս կը վերաբացուի 5 Հոկտեմբերին։

Արձանագրութիւնները կը սկսին 15 Սեպտեմբերին առաւօտ՝ ժամը 9-12 կէսօրէ վերջ ժամը 4-6։

Կ'ընդունուին ԳԻՇԵՐՕԹԻԿ և ՑԵՐԵԿՕԹԻԿ հայ աշակերտներ։

Վարժարանիս մէջ կ'աւանդուին հայ լեզուի և հայ պատմութեան հետ օտար լեզուներ — Արաբերէն, Ֆրանսերէն և Անգլերէն։

Վարժարանս կու տայ հայ ազգին տոհմային դաստիարակութիւն և կը կերտէ հայ մարդը բարձր և ազնիւ նկարագրով։

Լաւագոյն միջոցներով կը պատրաստուին աշակերտներ ԱՐԱԲԱԿԱՆ ՍԷՐԹԻՖԻՔԱՅԻ ԵՒ ՊՐԵՎԷԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՔՆՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ։

Երեք տարուան մեր աշակերտներուն պետական քննութիւններուն մէջ ձեռք բերած նախանձելի յաջողութիւնը լաւագոյն ապացոյցն է վարժարանիս ուսումնական բարձր մակարդակին։

Գիշերօթիկներու ընդունելութեան պայմաններուն համար դիմել Վարժարանիս Տնօրէնութեան։

ԾԱՆՕԹ.— Վարժարանս ունի փոխադրութեան համար, ինքնաշարժի կանոնաւոր սպասարկութիւն։

Հասցէ.— Collège Mékhitariste B. P. 951, ALEP Syrie

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՍ ծանուցումի գործակալութեան մօտ հասած են 1954-ի

ԳԵՂԵՑԻԿ ԵՒ ԳՈՒՆԱՒՈՐ

օրացոյցներու նմոյշներ

ՓԱՓԱՔՈՂՆԵՐԸ ՀԻՄԱԿՈՒԸՆԷ ՊԱՐՏԻՆ ԻՐԵՆՑ ԱՊՍՊՐԱՆՔՆԵՐԸ ԸՆԵԼ.

մասնաւոր զեղչ վարժարաններուն, հայրենակցական միութիւններուն

ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ ԱՊՍՊՐԱՆՔՆԵՐ

Ընդհանուր խիստ դիւրամատչելի գիներ

ՀԱՍՑԷ.- ՆԱՍ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ

ՊԱՐՈՆ ՊՈՂՈՏԱՅ ՀԵՌԱՁԱՅՆԻ ԹԻՒ 14505

ԿՈՉ

Մուշի, Բաղէշի, Կինճի եւ Սղերդի հայրենակիցներուն

Հայկազի 1919 տարուան 32 Մրցանակային Հայրենակցական Միութեան իբր նախագահ իմ եմ մնացած է ներկայիս, կոչումներ եւ երգեր հրաւէրով պատրաստած՝ Ձեր հայրենիքին նուիրուած մօտ 25 էջեր պարունակող ձեռագիր՝ լուսանկարներ։ Պատմական, ազգագրական, երգեցողական, վիճակագրական կարեւոր տեղեկութիւններով այս խմբագրել ամփոփուած կրնայ վաւերական նիւթեր հայրենի յուշամատեան մը եւ մատենագրութեան փոքրիկ նոր ապագայ պատմութեան հայրենի անկորնչելի հիմնական փաստեր, եթէ Ձեր Հայրենակցական Միութիւնները, նախաձեռնողներ ըլլան, նեցուկ ըլլալով միութեանց, կազմակերպել հրատարակութեան ձեռնարկ մը։ Կը բաւէ իմ գիրքը կարճ ժամկէտով եւ իրական յարգելի անդամներու աշխատակցութեամբ։ Իմ մնայուն հասցէն է

Prof. Haig A. Aramian
Muhlbach am Hochkonig 74
Land SalsburgAusria

Հոգեհանգիստ

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ Աղա ԷԼՄԱՍՏԵԱՆԻ մահուան քառասունքին առթիւ, Հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի, Կիրակի 20 Սեպտեմբեր 1953 յաւարտ Ս. Պատարագի Ս. Քառասնից Մանկանց Եկեղեցւոյ մէջ։

Ազգականներէն, բարեկամներէն և հայրենակիցներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ։

Գրաշարութիւն սորվիլ փափաքողներուն

Տպարան «Անի»ն գրաշարի պէտք ունի։ Անէն անոնք որ կը փափաքին գրաշարութիւն սորվիլ, կրնան դիմել տպարանատէր Պր. Աւետիս Էքմէքճեանին, Թիլէլ պողոտայ, Կիլիկեան Վարժարանի մօտ։

ՍԱԿԱՐԱՆ

ԹՂԹԱԴՐԱՄ

Տոլար	355
Սթերլին	960
Ֆրանսական 1000 Ֆրանք	900
Զուիցերիական Ֆրանք	82,00
Պելճիքական Ֆրանք	6,50
Եգիպտական	840
Յորդանանեան	910
Տինար	950
Թրքական	65,50
Լիբանանեան	108,00

ՈՍԿԵԴՐԱՄ

Անգլիական	34,50
Օսմ. Ռեշատի	31,50
Օսմ. Ֆիւնարի	27,50

ՀԱՃԻ ՄՈՒՀԱՄՄԵՏ ԷԼ ՖԷԼԼԷՔԻ

ՖԱՔԻՐ—ԱՍՏՂԱԳԷՏ
ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՔՆԱՑՆՈՂ ԵՒ ՈԳԵՀԱՐՑ
Քէլլէսէ Պողոտայ, Կարած Խասուսամ
Հեռաձայնի թիւ 12271

ՏՊԱՐԱՆ «ՆԱՅԻՐԻ»
ՀՈԳԵՏՈՒՆ - ՀԱԼԷՊ